

Avatud Majad nr. 21
Peeter Suure sõjasadama hooned
Miinisadama piirkonnas, 17. juuni 2016

- Programm ja ajakava:
- 16.00 Miinisadam: laohoone-kasarm, aku- ja torpeedokoda, katlamaja, Tööstuse 54a
 - 17.15 Sõjatehas „Arsenal”, Erika tn 4
 - 17.45 Angaar, Lume tn 7
 - 18.15 Garaažla ja betoonmahuti, Lume tn 18a, 18b, 18c

Grupijuht: Oliver Orro, arhitektuuriajaloolane
(Eesti Kunstiakadeemia)

Peterburi merekaitse 20. sajandi algul ja sellega seotud objektid Eestis

Peterburi uut merekaitsesüsteemi planeeriti aastatel 1907–1913. Eesmärk oli rajada Soome lahe mõlemale kaldale kaitsepositsioonid, mis oleksid sulgenud vaenlase laevade ligipääsu Venemaa Keisririigi pealinnale Peterburile. Kaitsekompleksi ehitisi püstitati aastatel 1911–1918 muuhulgas ka Eesti aladele. Tallinna pidi tulema Peterburi kaitse peapositsiooni laevastiku operatsioonibaas, mille tarbeks hakati Kopli poolsaare idakaldale 1912. aastal ehitama uut sadamat (Peeter Suure sõjasadam), selle üheks osaks on praegune Miinisadam. Sõjasadama tarbeks rajati lähiümbrusesse ka mitmeid ladusid ja tootmishooneid ning kortermaju sõjaväelastele.

2015. aasta detsembris oli Robert Treufeldtil (MTÜ Castellum), Roman Matkewiczil (Eesti Meremuuseum) ja Oliver Orrol (Eesti Kunstiakadeemia) harukordne võimalus töötada Meresõjaajaloo keskarhiivis Peterburis. Ekskursioonil tutvustatakse muuhulgas sealt saadud uut informatsiooni.

Miinisadama hooned

Ekskursiooni käigus tutvume esmalt 1994. aastast Eesti Mereväe käsutuses oleva Miinisadama ehitistega. Sadamakompleksi kuuluvad teiste hoonete seas ajalooline, algselt laoks ehitatud kasarm, endine aku- ja torpeedokoda ning katlamaja, kusjuures endine laohoone on hiljuti restaureeritud ning torpeedokoda ennistamise tööd lõppjärgus. Kõik kolm hoonet valmisid vahemikus 1913-1918 ning kuuluvad nende väheste Eesti ajalooliste militaarsadama hoonete hulka, millel säilinud algne maht ja välisilme, lisaks sellele on kompleksil laiemalt säilinud ka algsele lähedane funktsioon: Miinisadamas tegutsevad ka tänapäeval sõjaväelased.

Sadama akvatooriumi ääres paiknev laohoone, mis hiljem muudetud kasarmuks, on põhiosas neljakorruseline. Arvatavasti raudbetoonist kandetarindiga ehitise

fassaadi katab keraamilistest tellisest välisvooder, mille põhielemendid on lahendatud klassitsistlikus võtmes. Hoone fassaade liigendavad hammaskarniisid, eenduvad risaliidid ja pilastrid.

Aku- ja torpeedokojal on haruldased betoonist laekonstruktsioonid ning betoonist aknalengid ja -raamid. Põhimahus on see ühe- ja keskel kahekorruseline raudbetoonist sõrestiku ja -vahelagedega hoone, mis kaetud silinderkatusega, milles kolmnurksed katuseaknad, niinimetatud valgimikud.

Põhimahus ühe ja keskosas kahekorruselise katlamaja on samuti raudbetoonist kandetarindiga, ent keraamilistest tellistest välisvoodriga. Fassaadid on liigendatud klassitsistliku vormikeele kohaselt hammaskarniisiga, kvaaderdatud risaliitide ja topeltpilastritega. Katlamaja lõunaküljele jääb lekaaltellistest laotud korsten.

Sõjatehas „Arsenal”

Pärast Miinisadama külastust liigume algselt samuti kasarmuks kavandatud, kuid hilisemalt sõjatehasena ja relvalaona „Arsenal” tuntud massiivse ehitise juurde, mida käesoleval hetkel ehitatakse ümber mitmeotstarbeliseks büroohooneks koos hooviküljel asuva kaubanduskeskusega. Suur klassitsistlik „Arsenali” peahoone Erika tänava ääres võib dateerida aastatesse 1915–1917, päris valmis seda tsaariajal ei jõutudki. Iseseisvunud Eesti Vabariik hakkas hoonet esimesel võimalusel (teadaolevalt juba Vabadussõja ajal) kasutama sõjaväevarustuse tootmiseks. Ka nõukogude ajal tegutses „Arsenal” sõjatehasena. Tehase peahoone puhul on oluline märkida, et selle punastest tellistest fassaadid olid kindlasti algselt ette nähtud krohvida, kuid I maailmasõda katkestas hoone ehituse viimase etapi. Krohvida jõuti ainult põhjarisaliidi otsa, osa karniise ja frontoone – sellisena on hoone on seisnud tänaseni. Oma jõuliselt uusklassitsistliku arhitektuuri-keelega oli Arsenal omal ajal kindlasti väga moodne hoone.

Angaar ja garaažikompleks Lume tänaval

Ekskursiooni lõpuks suundume Lume tänavale, kus külastame omapärast tsaariaegset angaari (ikka osa tollestsamast Peeter Suure sõjasadamast) ning möödume meeleolukast garaažideansamblist, mille keskel asub ligi sajandivanune betoonmahuti. Merelähedasel reljeefsel krundil paiknev garaažideansambel mõjub oma sopilise ja labürintja planeeringu ning boksi-des toimetavate autoomanike tõttu meeleolukalt. Garaažide vahele on peitunud mätaskatusega ajalooline raudbetoonist mahuti, mis praegu kasutusel samuti garaažina.

Tekstid Oliver Orro, Carl-Dag Lige, Monika Eensalu-Pihel, Kultuurimälestiste riiklik register. Fotod Oliver Orro, Monika Eensalu-Pihel

RAAMATUSOOVITUS

Arhitekt Raine Karp

Ülevaateteos Eesti ühe mõjukama ja originaalsema ehituskunstniku loomingust, mis hõlmab nii Raine Karbi kavandatud elamuarhitektuuri, arhitektuurivõistluste töid kui ka tähtteoseid nagu Tallinna Linnahall, Eesti Rahvusraamatukogu ja tänaseks lammutatud Sakala keskus. Kronoloogiliselt koostatud teos sisaldab üle 80 projekti ja ehitise, mis on valminud 1960. aastate algusest kuni viimaste aastateni välja. Arhitektuuriajaloolase Mait Väljase artikkel avab Karbi kui isepäise ja kompromissitu loojanatuuri olemust, keskendudes põhiliselt tema nõukogude perioodi ehitistele. Rikkalikult uute ja arhiivifotode ning joonistega illustreeritud raamat sisaldab inglisekeelseid paralleeltekste.

Koostajad: Raine Karp, Mait Väljas
Kujundajad: Mariana Hint-Rääk, Agnes Ratas
Tõlkija: Adam Cullen
Eesti Arhitektuurimuuseum, 2016

Müügil soodushinnaga 22€ Arhitektuurimuuseumi raamatupoes

Lisainfo:
info@arhitektuurimuuseum.ee
tel +372 625 7000